

Received / Makale Geliş Tarihi 19.12.2023
Published / Yayınlanma Tarihi 31.01.2024
Volume / Issue (Cilt/Sayı)-ss/pp 11(103), 282-300

Research Article / Araştırma Makalesi
10.5281/zenodo.10698967

Dr. Öğr. Üyesi Gülşen Öztürk

<https://orcid.org/0000-0001-9798-404X>

Süleyman Demirel Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Geleneksel Türk Sanatları Bölümü, Isparta / TÜRKİYE
ROR Id: <https://ror.org/04fjtte88>

Iğdır'da Tespit Edilen Çözümlü Yüzlü Dokumalar

Warp Faced Weavings Identified in Iğdır

ÖZET

Doğu Anadolu Bölgesi'nde sıkça karşımıza çıkan çözümlü yüzlü dokumaların yapıldığı yörelerden biri de Iğdır'dır. Geçmişte her evde dokunan çözümlü yüzlü dokumalar artık Iğdır ve çevresinde yapılmamaktadır. Doğu Anadolu Bölgesi'nde yer alan Ardahan, Bitlis, Diyarbakır, Elâzığ, Erzincan, Hakkâri, Kars, Tunceli ve Van civarında yapılan bu çözümlü yüzlü dokumaların Iğdır ve civarında yapılan çözümlü yüzlü dokumalar ile teknik, motif, renk ve desen özellikleri açısından bezerlik gösterdiği belirlenmiştir. Ayrıca bu yörelerde yapılan bu dokuma, konu kapsamında taranan literatür kaynaklarında çözümlü yüzlü cecim, cacım ve kilim isileriyle geçmektedir. Fakat bu dokuma sadece çözümlü yüzlü olup dikine çözümlüden iki ip grubuyla desenlendirilen bir tür dokumadır. Iğdır ve çevresinde tespit edilen çözümlü yüzlü dokumaların, cecim dokumalarından en ayırt edici özelliği de dokuma tekniğidir. Dokumaların genel yüzeylerinde yer alan motiflere uzaktan bakıldığında kabarık bir yüzeye sahip olduğu ve dolayısıyla ilk bakışta cecim dokuma tekniği ile yapıldığı düşünülmektedir. Fakat uygulama noktasında teknikğin tamamen farklı olduğu anlaşılmıştır. Doğu Anadolu ve Iğdır'da bulunan çözümlü yüzlü dokumalar için bu tekniğin saptanması ve bu tekniğin literatürde doğru anlamda yer edinmesi amaçlanmıştır.

Konu kapsamında tespit edilen son örnekler üzerinden değerlendirmeler yapılmıştır. Alan araştırması yöntemi ve literatür taramasıyla gerçekleştirilen çalışmada sınırlı sayıda ulaşılabilen son 20 adet çözümlü yüzlü dokuma teknik ve desen özellikleri bakımından incelenerek betimlenmiştir. Bu örneklerden 13 adeti çalışmaya dahil edilmiştir. Çözümlü yüzlü dokumaların geneli çözümlüden dikey yönde desenlendirilmiştir. Dokumaların zemin desenlerinde sınırlı sayıda geometrik motifler kullanılmıştır. Yer yagısı ve yüklük örtüsü gibi çeşitli kullanım amaçları için üretilmiştir.

Yörede sınırlı sayıda ulaşılan çözümlü yüzlü dokumaların belgelenmesi bu çalışmaya çözümlü yüzlü dokuma kapsamında önem kazanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Çözümlü yüzlü, Desen, Dokuma, Iğdır, Teknik.

ABSTRACT

Iğdır is one of the regions where warp-faced weavings, which are frequently encountered in the Eastern Anatolia region, are made. Warp-faced weavings, which were woven in every house in the past, are no longer made in and around Iğdır. It has been determined that these warp-faced weavings made in Ardahan, Bitlis, Diyarbakır, Elâzığ, Erzincan, Hakkâri, Kars, Tunceli and Van in the Eastern Anatolia Region are similar to the warp-faced weavings made in and around Iğdır in terms of technique, motif, colour and pattern features. In addition, this weaving made in these regions is referred to as warp-faced cecim, cacım and kilim isiler in the literature sources scanned within the scope of the subject. However, this weaving is only warp-faced and is a type of weaving patterned with two groups of threads from the vertical warp. The most distinctive feature of the warp-faced weavings found in Iğdır and its surroundings from the cecim weavings is the weaving technique. When the motifs on the general surfaces of the weavings are viewed from a distance, it is thought that they have a raised surface and therefore, at first glance, it is thought to be made with the cecim weaving technique. However, it is understood that the technique is completely different at the point of application. It is aimed to determine this technique for the warp-faced weavings found in Eastern Anatolia and Iğdır and to place this technique in the literature in the right sense.

Evaluations were made on the last examples identified within the scope of the subject. In the study, which was carried out with the field research method and literature review, the last 20 warp-faced weavings, which could be reached in limited numbers, were examined and described in terms of technical and pattern features. Thirteen of these samples were included in the study. The warp-faced weavings are generally patterned in the vertical direction from the warp. A limited number of geometric motifs were used in the ground patterns of the weavings. They were produced for various purposes such as floor mats and load covers.

The documentation of the warp-faced weavings, which are found in limited numbers in the region, gains importance within the scope of warp-faced weaving in this study.

Keywords: Warp faced, Pattern, Weaving, Iğdır, Technique.

1. GİRİŞ

Anadolu'da Türk dokuma kültürü zengin bir coğrafyaya sahiptir. Her dönem Anadolu'nun tüm bölgelerinde yaşayan çeşitli toplumlar tarafından üretilen, çeşitli geleneksel dokuma örneklerini görmek mümkündür. Bu geleneksel dokumalar; yöresel isimleri, türleri, yapım teknikleri, renk, motif ve desen özellikleri bakımından çeşitlik göstermekle birlikte, üretilen coğrafi yerin kültürünü, karakteristik dokuma ve desen özelliğini almaktadır. Dokumalar zaman içinde de bu özelliklerle anılmaktadır. Halı, atkı yüzü ve çözümlü yüzü dokuma türündeki kilim, cicim, heybe vb. gibi dokumaların yapıldığı yerlerden biri de Iğdır ve çevresidir. Çalışmada, konu kapsamında Iğdır'da tespit edilen çözümlü yüzü dokumalar teknik ve desen özellikleri bakımından değerlendirilmiştir.

Iğdır'ın Türkiye'nin Doğu Anadolu Bölgesi sınır hattında yer alması, tarihi İpek Yolu kavşağında ve bir geçiş güzergâhı üzerinde konumlanmasından dolayı çeşitli kültürler ile etkileşim göstermektedir. Bu etkileşimlerin yansıdığı alanlardan biri de yöreye özgü dokumalardır. Anadolu Türk dokumalarının içinde yer alan Iğdır dokumalarının Kars, Van, Ağrı, Kafkas ve Batı İran'da yapılan çeşitli dokumalarla teknik ve desen özellikleri açısından etkilenmesine sebep olmuştur. Fakat bu etkileşim doğrudan olmayıp teknik, renk, motif ve desen özelliklerinin farklı şekillerde biçim değiştirmesi ve Iğdır'a özgü motiflere dönüşerek karakteristik özellikler kazanmasıyla oluşmaktadır (Çetin ve Polat, 2019: 233-263).

Konuya yönelik literatür taramalarında elde edilen veriler incelendiğinde, bu çözümlü yüzü dokumaların Doğu Anadolu Bölgesi'nde, Iğdır dışında, Ardahan, Bitlis, Tunceli, Diyarbakır, Hakkâri, Van, Şanlıurfa, Kars'daki yerleşim yerlerinde eskiden yaşayan toplumlar tarafından üretildiği belirlenmiştir (Öztürk ve Öztürk, 2021: 263). Bu inceleme ve karşılaştırma neticesinde Iğdır'da yapılan çözümlü yüzü dokumaların bu yerleşim yerlerinde üretilen çözümlü yüzü dokumalar ile aynı kullanım amaçları için üretildiği, aynı teknikle dokunduğu, aynı motif ve desen özelliklerine sahip olduğu anlaşılmıştır.

Literatürde bu dokumaların yapıldığı Doğu Anadolu Bölgesi'nde bulunan yerlere göre çözümlü yüzü dokumaların isimleri ve kullanım alanları (heybe, yer yagısı, yüklük örtüsü, palas, perdeler gibi) değişmektedir. Bunlar isim ve dokuma tekniği açısından yazılı kaynaklarda; Hakkâri ve civarında çözümlü yüzü dikine desenlendirilen mezer dokuma (Öztürk, 2018: 158), Diyarbakır, Elâzığ, Erzincan, Tunceli, Şanlıurfa'da çözümlü yüzü cecim (Aksoy, 2012: 301), Van ve civarında cicim (Taş, 2005: 52), Bitlis'de çözümlü yüzü cicim (Sökmen ve Ölmez, 2016: 12), Kars'da çözümlü yüzü cicim (Ergüder, 2009: 39), Ardahan'da çözümlü yüzü cicim (Kaplanoğlu, 2010: 30), Erzincan'da çözümlü yüzü dokuma cecim (Görgünay Kırzioğlu, 1994: 32). Şanlıurfa'da kilim-cicim (Onuk ve Akpınarlı, 2003: 38-39-56-57) olarak geçmektedir.

Iğdır ve Doğu Anadolu Bölgesi'nde diğer yerleşim yerlerinde dokunan ve konu kapsamında değerlendirilen çözümlü yüzü dokumalar için "birden fazla renkli çözümlü iplik gruplarının bir araya gelmesiyle renkli yüzeylerinin oluştuğu görülmektedir. Hem kılıç hem de kirit ile genellikle ince kalitede yapılan çözümlü yüzü ve çözümlü yüzü desenlendirilen dokumalar" (Öztürk ve Özkan Tağı, 2018: 462) tanımlaması yapılabilir.

2. MATERYAL VE YÖNTEM

Makale konusu olarak seçilen çözümlü yüzü dokumalar 2020-2022 yılları arasında gerçekleştirilen alan araştırmasında Iğdır merkez, Ticarethane, Bağlar, Topçular mahallerinde ve Akyumak, Bekirhanlı, Kerimbey, Suveren köylerinde günümüze ulaşabilen sınırlı sayıda örnek tespit edilmiştir. Araştırma Iğdır'da bulunan geleneksel özelliklere sahip 20 adet çözümlü yüzü türünde yapılan dokuma ile sınırlandırılmıştır. Çözümlü yüzü dokumalar ile ilgili bilgiler sözlü görüşme tekniği ile elde edilmiş olup, en genişliği ve boy uzunlukları ölçülmüş, dokuma tekniği incelenerek ve analiz yorumlamaları yapılarak betimlenmeye çalışılmıştır. Makale içeriğinde benzer özelliklere sahip olan 13 adet çözümlü yüzü dokuma örneğine fotoğrafları, motif ve desen çizimleriyle birlikte yer verilmiştir.

3. İĞDIR ÇÖZGÜ YÜZLÜ DOKUMALARI

Bu bölümde, Iğdır'da tespit edilen çözümlü yüzü dokumaların; gelişim süreci, malzeme ve dokuma tekniği, renk, motif ve desen özellikleri bakımından değerlendirmelere yer verilmektedir.

3.1. Iğdır Çözümlü Yüzü Dokumaları

Türk kültüründe zengin bir yelpazeye sahip olan dokuma, Anadolu coğrafyasında batıdan doğuya her bölgede yaygın olarak yapılan sanatsal değer dışında mesleki bir uğraş zanaattır. Anadolu'nun hemen hemen neredeyse tüm yörelerinde çeşitli türde, teknikte, malzemeyle ve farklı kullanım amacıyla dokumalar yapılmaktadır. Bu dokumalar kendi içinde atkı yüzü ve çözümlü yüzü dokuma türlerinde, farklı

yapım teknikleri bakımından çeşitlik göstermektedir. Bu çeşitliğin yaygın olarak görüldüğü bölgelerden biri de Doğu Anadolu'dur. Ülkemizdeki diğer bölgelere göre Doğu Anadolu Bölgesi'nde atkı yüzülü dokuma yanı sıra çözü yüzülü dokumalarda sıklıkla dokunmaktadır.

Konu kapsamında ele alınan çözü yüzülü dokumaların yapıldığı yerlerden biri de Iğdır'dır. Iğdır ve çevresinde dokumalarının köklü bir geçmişi olmasına rağmen çözü yüzülü dokumaların tarihsel süreciyle ilgili kesin bir bilgi bulunmamaktadır. Ancak tespit edilen çözü yüzülü dokumaların uygulama alanını kapsayan bazı özellikler açısından zengin bir çeşitliğe sahip olduğu görülmektedir.

Yöre insanının geleneksel yaşamının bir parçası olan bu dokumaları yer yaygısı, duvar halısı, sedir halısı, seccade, heybe, yastık (Çetin ve Polat, 2019: 235), halı, kilim ve mafraş gibi çeşitli tekniklerde farklı kullanım amaçları doğrultusunda sayıca fazla olan dokuma türleri üretilmiştir. Bu dokumaların bir kısmı yayla hayatında kullanılırken, bir kısmında şehir hayatında evlerin odalarında yaygı, duvar süsü, çeyiz için kullanılmaktadır.

Çözü yüzülü dokuma; en ve boy ölçüsü kullanım alanına göre değişen, istenilen en ve boy ölçüsünde tek parça olarak dokunup, daha sonra iki ile beş parçanın dikilerek birleştirilmesiyle oluşan bir dokumadır. Ön ve arka yüzü farklı olan bu dokumanın ismi yöreden yöreye değişmektedir. Iğdır ve çevresinde bu çözü yüzülü dokumaya cecim, cacım, cicim gibi isimler verilmektedir.

Araştırma kapsamında ele alınan çözü yüzülü dokumalar literatürde cicim dokumalar olarak geçen dokumalardan teknik bakımından ayrı bir grup olarak değerlendirilmektedir. Bu dokumaların zemin dokuması, cicim dokumasına benzediği için bu şekilde anıldığı düşünülmektedir. Cicim türündeki dokumalar teknik açıdan incelendiğinde, atkı, çözü ve desen ipi olarak üç iplik grubuyla yapıldığı ve dokuma tekniği bakımından sık motifli cicim tekniği, seyrek motifli cicim tekniği gibi sınıflandırıldığı ve isimlendirildiği, bu tekniklerin uygulama aşamasında dokumayı yapan kişinin dokuma tezgâhının arka kısmında oturarak dokuma işlemini gerçekleştirdiği konuya ilişkin yazılı kaynaklarda bahsedildiği görülmektedir.

Ancak bu çalışmada ayrı bir grup olarak ele alınan çözü yüzülü dokumalar Doğu Anadolu Bölgesi'ndeki diğer yerlerde dokunan örneklerle ve Iğdır'da tespit edilen örnekler incelendiğinde teknik ve desen özelliği bakımından benzerlik gösterdiği anlaşılmaktadır. Diğer çalışmalarda da cicim cacım olarak ifade edilen bu dokumalar aslında çözü yüzülü ve dikine desenlendirilen bir tür dokumadır. Dokuma tekniği iki iplik grubuyla yapılmakta olup dokuyucu yer tezgâhının ve germe tezgâhın ön kısmında oturarak dokuma işlemini yapmaktadır. Teknik olarak tamamen farklı olan bu çözü yüzülü dokumalar daha yaygın olarak Doğu Anadolu Bölgesi'nde üretilmektedir. Bu dokuma tekniğinin geçmişte dokumalar üzerinde yoğun olarak kullanıldığı yerlerden biri de Hakkâri ve çevresidir.

Yörede bulunan çözü yüzülü dokumalar, geçmişte yer yaygısı, yüklük örtüsü gibi amaçlar için kullanılmaktaydı. Günümüzde artık bu çözü yüzülü dokumalar ne üretilmekte ne de kullanılmaktadır. Yapılan araştırmalarda tespit edilen örneklerin bir kısmı halı koleksiyoncularında satılmak üzere olduğu, bir kısmında köylerde kullanım dışı olduğu görülmüştür.

3.2. Malzeme ve Dokuma Tekniği

Tespit edilen çözü yüzülü dokumaların genelinin atkısı ve çözü yüzülü yündür. Dokumaların üretildiği dönemlerde yün geleneksel yöntemlerle yörede yetiştirilen koyunlardan elde edilmekteydi. Günümüzde bu dokumalar üretilmediği için malzemelere artık ihtiyaç duyulmamaktadır.

Teknik olarak incelendiğinde bu dokuma; zeminde yapılacak motife göre renkli çözü ipleri parmakla sayılarak belirlenir ve ayrılır, sonra ayrılan bu çözü ipleri üste kalır ve üste kalan çözü ipleri arasından tek renk atkı ipi geçirilerek dokuma işlemi uygulanır, diğer çözü ipleri altta kalır ve kılıç ile sıkıştırma yapılır. Dokuma bitene kadar ve istenen motif yapılanaya kadar bu işlem tekrarlanmaktadır. Böylelikle zeminde cicim dokumada oluşan tekniğe benzer bir teknik görseli dokuma yüzeyinde meydana gelmektedir. Yukarıda da belirttiğimiz gibi bu çözü yüzülü dokumalar cicim dokumalar gibi üç iplik grubuyla değil sadece iki iplik grubuyla yapılmaktadır.

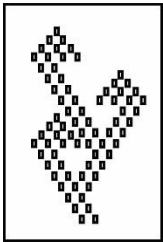
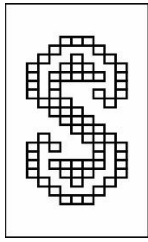
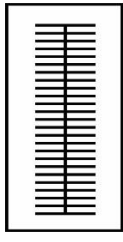
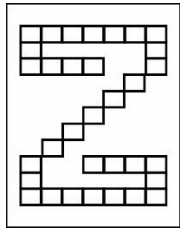
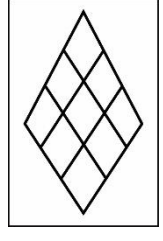
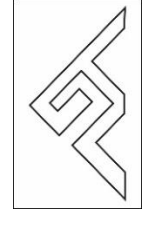
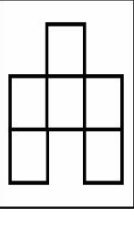
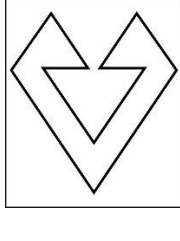
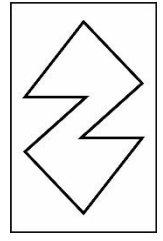
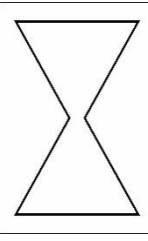
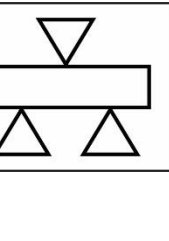
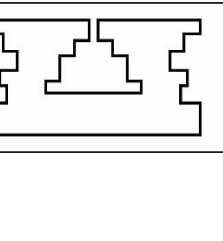
Iğdır'da tespit edilen dokumaların teknik analizleri yapıldığında dokuma tekniğinin uygulanması noktasında Gülşen Öztürk, benzer özelliklere sahip olan Hakkâri ve çevresindeki 2015 ile 2018 yılları arasında yapmış olduğu alan araştırmalarında tekniğin yapım işlem basamaklarını saptamıştır. Dokumalar ile ilgili çalışmaları kapsamında yeni tasarımlar yaparak bu teknik ile dokuma uygulamaları yapmıştır. Dokumaların enleri dar boyları uzundur. Bu ölçüler dokuma yapan kişinin isteğine göre ayarlanmaktadır. Dokumaların geneli tek parça şeklinde dokunup daha sonra 3, 4 ya da 5 parçanın dikilip birleştirilmesiyle

daha büyük ebatlarda dokumalar oluşturulmaktadır. Yine bu dokumaların ölçüleri kullanım alanına göre değişmektedir.

3.3. Renk, Motif ve Desen Özellikleri

Renk: Çözümlü yüzlerde dokumalarda çeşitli renklerin olduğu görülmüştür ve bu renkler Iğdır'ın diğer dokumalarında da kullanılmıştır. Bu renkler; siyah, beyaz gibi doğal renkler yanı sıra kimyasal boyalardan elde edilen sarı, yeşil, kırmızı, lacivert renklerdir. Bu renklerin kullanımıyla çözümlü yüzlerde dokumaların yüzeyleri zengin renk çeşitliliğine sahip olmuştur.

Motif: Çözümlü yüzlerde dokumalarda sınırlı sayıda belli motifler kullanılmaktadır. Bu motiflerin hepsi geometriktir. Sadece geometrik ve sınırlı motiflerin kullanılma sebebi dokumanın yapım tekniğidir. Motifler oluşurken parmakla çözümlü iplerinin sayılmasından kaynaklanır. Bu yüzden hem Iğdır hemde Doğu Anadolu'da diğer yörelerde tespit edilen bu dokumaların zemininde motifin yapımı hesaplama dayalı olduğu için dokuyucular karışık motifleri tercih etmemişlerdir. Kolay ve zor olmayan hesap sayıları ezberlerinde olan motifleri seçmişlerdir. Örneğin bir baklava formunu meydana getirirken çözümlü sayılarının hesaplanmasında artırma ve eksiltme yapılmaktadır. Literatürdeki isimlere göre, bu dokumalarda kullanılan motifler; su yolu, canavar izi, tarak, eli belinde, küpe, çengel, göz ve koç boynuzu motifleridir. Aşağıdaki Tablo 1'de çizimleri yer almaktadır.

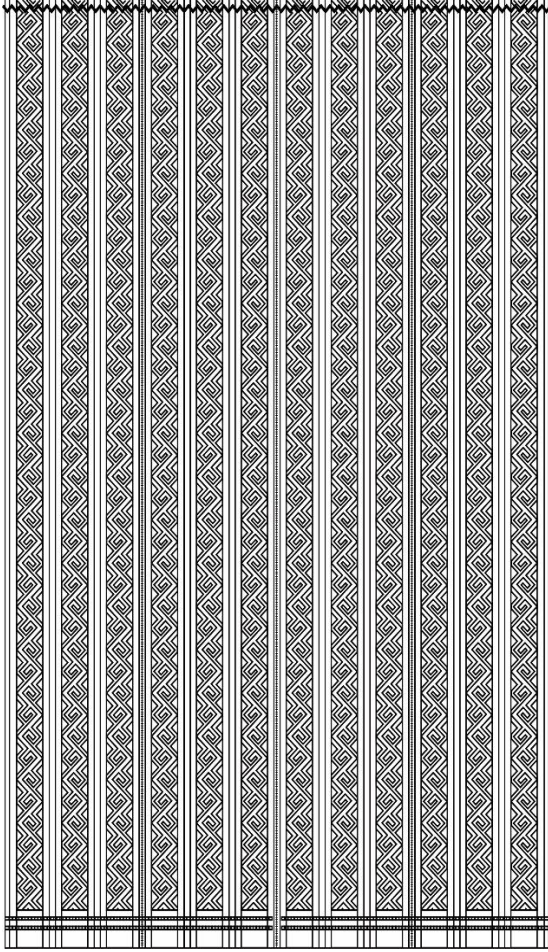
IĞDIR ÇÖZÜMLÜ YÜZLERDE KULLANILAN MOTİFLER			
			
Canavar izi	Çengel	Tarak	Çengel
			
Göz	Eli belinde	Su yolu	Koç boynuzu, Eli belinde
			
Çengel	Küpe	Küpe	Küpe

Tablo 1. Iğdır Çözümlü Yüzlerde Kullanılan Motif İsimleri ve Çizimleri, **Çizim:** Gülşen Öztürk, 2023

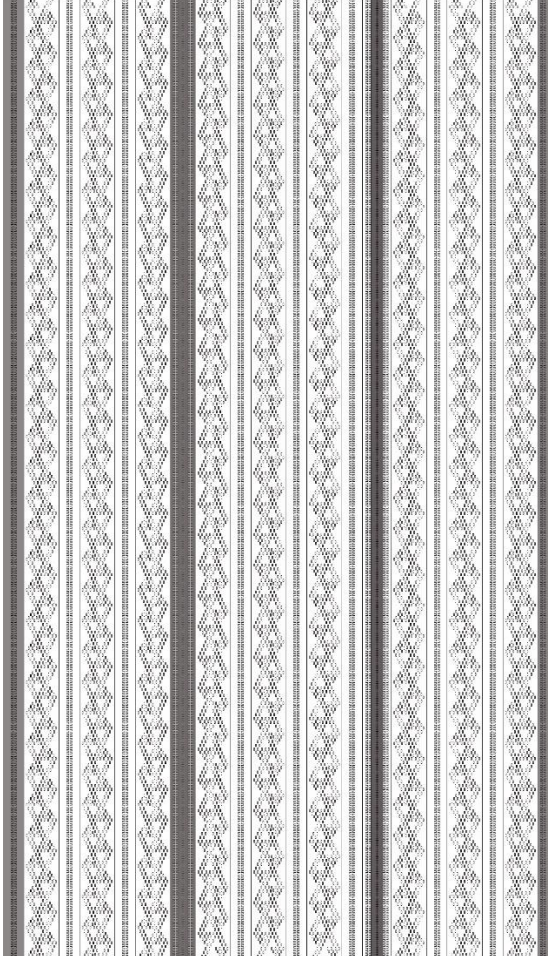
Desen: Dokumalar renkli çözümlü iplerinin tek renk atkı ipliği ile dikine çözümden desenlendirilen dokumalar olarak belirlenmiştir. Çözümlü yüzlerde dokumaların desenleri büyük ve küçük geometrik motiflerden oluşan desenlerden meydana gelmektedir. Bu dokumaların zeminlerindeki desenler rapor bakımından aynı türde ve sınırlıdır. Desen özelliği açısından sadece dikey yönde çizgilerden oluşan kuşaklar ve bu kuşakların içinde ise geometrik motifler yer almaktadır. Kuşakların sınırları renkli çözümlü ipleriyle ayrılmıştır. Dokumaların zeminlerine uzaktan bakıldığında motiflerin olduğu kısımların kabarık bir yüzeye sahip olduğu görülmektedir. Çözümlü yüzlerde dokumaların genel yüzeyindeki desen kompozisyonu enine ve boyuna simetri bir raporundan oluşmaktadır.

4. TESPİT EDİLEN ÇÖZGÜ YÜZLÜ DOKUMALAR

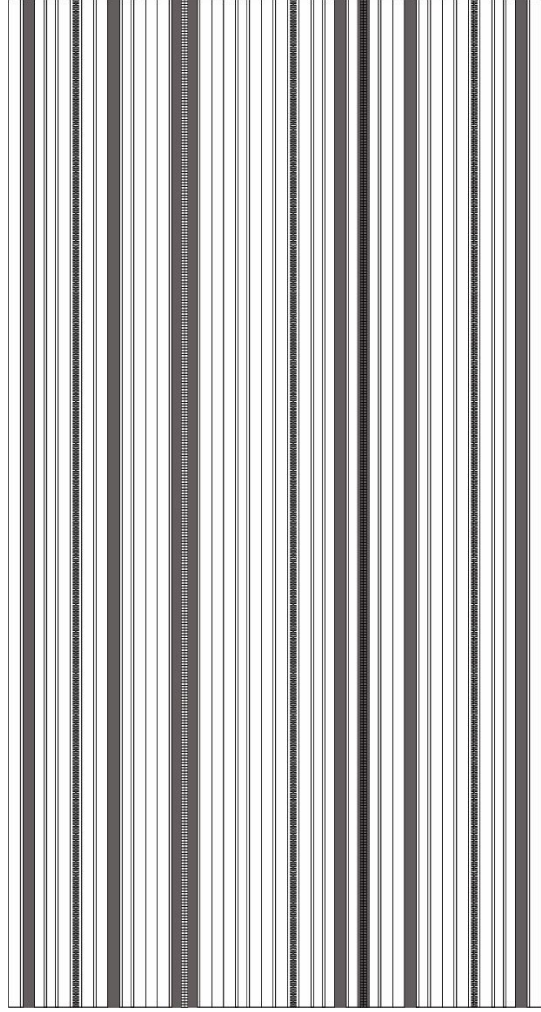
4.1. Örnek 1. Çözgü Yüzlü Dokuma

ÖRNEK NO: 1	IĞDIR ÇÖZGÜ YÜZLÜ DOKUMA
	
<p align="center">Fotoğraf 1. Çözgü yüzlü dokuma Fotoğraf: Gülşen Öztürk</p>	<p align="center">Çizim 1. Desen şeması Çizim: Gülşen Öztürk</p>
<p>İnceleme Tarihi</p>	<p>2022</p>
<p>Bulunduğu Yer</p>	<p>Kerimbeyli Köyü-Iğdır</p>
<p>Dokuma Türü</p>	<p>Çözgü yüzlü</p>
<p>Kullanım Alanı</p>	<p>Yüklük örtüsü</p>
<p>Ölçüler (En-Boy, Saçak)</p>	<p>180 cm x 220 cm, 15 cm</p>
<p>İp Türü (Atkı-Çözgü)</p>	<p>Yün</p>
<p>Dokuma Tekniği</p>	<p>Çözgüden dikine desenlendirme</p>
<p>Renkler</p>	<p>Çözgüde: beyaz, kırmızı, kahverengi, atkıda: siyah</p>
<p>Motif ve Desen Özelliği</p>	<p>Çözgü yüzlü dokuma dört parçadan (şak) meydana gelmektedir. Dokuma işlemi bittikten sonra şaklar yan yana getirilerek dikilip birleştirilmiştir. Dokumanın zemin yüzey dikine birbirine paralel ve tekrar eden kahverengi, kırmızı, beyaz zemin renklerinden oluşan ince ve kalın kuşaklara ayrılmıştır. Zeminin genel yüzeyi bu kuşaklarla doldurulmuş ve yine sınırları farklı renk ayrımları ile belirlenmiştir. Bu kuşakların içi, dikey yönde enine ve boyuna birbirini tekrar eden canavar izi motifleri ile düzenlenmiştir. Başlangıç kısmında saçak bulunmaktadır.</p>
<p>Kaynak Kişi</p>	<p>Esmе Keseci</p>

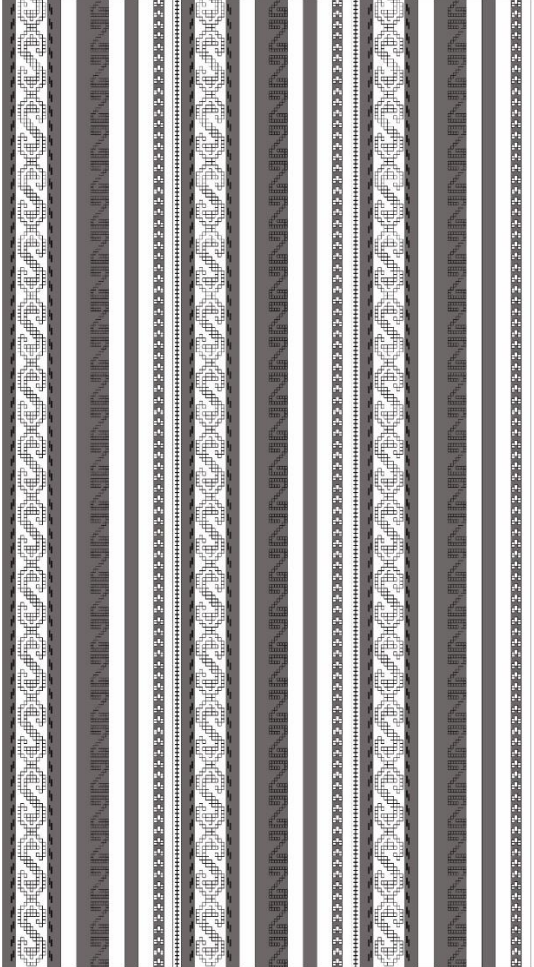
4.2. Örnek 2. Çözümlü Dokuma

ÖRNEK NO: 2		IĞDIR ÇÖZGÜ YÜZLÜ DOKUMA	
			
<p align="center">Fotoğraf 2. Çözümlü dokuma Fotoğraf: Gülşen Öztürk</p>		<p align="center">Çizim 2. Desen şeması Çizim: Gülşen Öztürk</p>	
İnceleme Tarihi	2022		
Bulunduğu Yer	Bekirhanlı Köyü-Iğdır		
Dokuma Türü	Çözümlü dokuma		
Kullanım Alanı	Yüklük örtüsü		
Ölçüler (En-Boy, Saçak)	180 cm x 224 cm		
İp Türü (Atkı-Çözgü)	Yün		
Dokuma Tekniği	Çözgüden dikine desenlendirme		
Renkler	Çözgüde: beyaz, kırmızı, kahverengi, sarı, siyah, atkıda: siyah		
Motif ve Desen Özelliği	Çözümlü dokuma üç parçadan (şak) meydana gelmektedir. Dokuma işlemi bittikten sonra şaklar yan yana getirilerek dikilip birleştirilmiştir. Dokumanın zemin yüzeyi dikine birbirine paralel ve tekrar eden dikine birbirine paralel ve tekrar eden kahverengi, kırmızı, beyaz, sarı, siyah zemin renklerinden oluşan ince ve kalın kuşaklara ayrılmıştır. Zeminin genel yüzeyi bu kuşaklarla doldurulmuş ve yine sınırları tarak motifinin farklı renk kullanımı ile belirlenmiştir. Bu kuşakların içi, dikey yönde canavar izi motifinin birbiri içine geçişi ile düzenlenmiştir. Başlangıç ve bitiş kısmında saçak yoktur.		
Kaynak Kişi	Sanem Özçelik		

4.3. Örnek 3. Çözgü Yüzlü Dokuma

ÖRNEK NO: 3		IĞDIR ÇÖZGÜ YÜZLÜ DOKUMA	
			
<p align="center">Fotoğraf 3. Çözgü yüzlü dokuma Fotoğraf: Gülşen Öztürk</p>		<p align="center">Çizim 3. Desen şeması Çizim: Gülşen Öztürk</p>	
İnceleme Tarihi	2022		
Bulunduğu Yer	Suveren Köyü-Iğdır		
Dokuma Türü	Çözgü yüzlü		
Kullanım Alanı	Yer yaygısı		
Ölçüler (En-Boy, Saçak)	181 cm x 222 cm		
İp Türü (Atkı-Çözgü)	Yün		
Dokuma Tekniği	Çözgüden dikine desenlendirme		
Renkler	Çözgüde: beyaz, kırmızı, kahverengi, sarı, siyah, atkıda: siyah		
Motif ve Desen Özelliği	Çözgü yüzlü dokuma üç parçadan (şak) meydana gelmektedir. Dokuma işlemi bittikten sonra şaklar yan yana getirilerek dikilip birleştirilmiştir. Dokumanın zemin yüzeyi dikine birbirine paralel ve tekrar eden kahverengi, kırmızı, beyaz, sarı, siyah zemin renklerinden oluşan ince ve kalın kuşaklara bölünmüştür. Zeminin genel yüzeyi bu kuşaklarla doldurulmuş ve yine sınırları tarak motifinin farklı renk kullanımı ile belirlenmiştir. Başlangıç ve bitiş kısmında saçak yoktur.		
Kaynak Kişi	Zeyne Gökorman		

4.4. Örnek 4. Çözümlü Dokuma

ÖRNEK NO: 4		IĞDIR ÇÖZGÜ YÜZLÜ DOKUMA	
			
<p>Fotoğraf 4. Çözümlü dokuma Fotoğraf: Gülşen Öztürk</p>		<p>Çizim 4. Desen şeması Çizim: Gülşen Öztürk</p>	
İnceleme Tarihi	2022		
Bulunduğu Yer	Topçular Mahallesi-Iğdır		
Dokuma Türü	Çözümlü yüzü		
Kullanım Alanı	Seccade		
Ölçüler (En-Boy, Saçak)	190 cm x 160 cm		
İp Türü (Atkı-Çözgü)	Yün		
Dokuma Tekniği	Çözgüden dikine desenlendirme		
Renkler	Çözgüde: beyaz, siyah, kırmızı, sarı, atkıda: siyah		
Motif ve Desen Özelliği	Çözgü yüzü dokuma üç parçadan (şak) meydana gelmektedir. Dokuma işlemi bittikten sonra şaklar yan yana getirilerek dikilip birleştirilmiştir. Dokumanın zemin yüzeyi dikine birbirine paralel ve tekrar eden, beyaz, kırmızı, beyaz, sarı, siyah zemin renklerinden oluşan ince ve kalın kuşaklara bölünmüştür. Zeminin genel yüzeyi bu kuşaklarla doldurulmuş ve yine sınırları çengel motifinin farklı renk kullanım ile belirlenmiştir, ayrıca ince kuşakların içinde yine birbirini tekrar eden su yolu motifi yer almaktadır. Başlangıç ve bitiş kısmında saçak yoktur.		
Kaynak Kişi	Servet Yıldız		

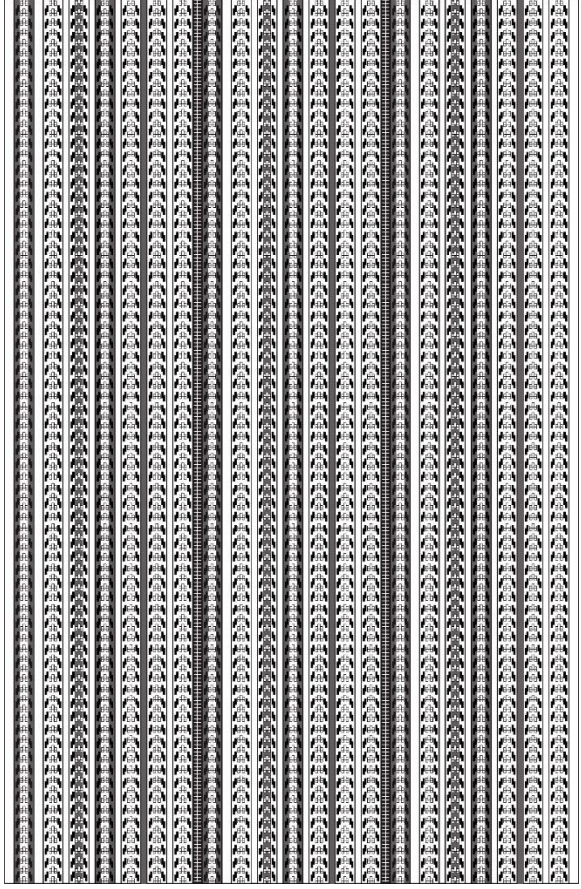
4.5. Örnek 5. Çözümlü Dokuma

ÖRNEK NO: 5		IĞDIR ÇÖZGÜ YÜZLÜ DOKUMA	
			
<p align="center">Fotoğraf 5. Çözümlü dokuma Fotoğraf: Gülşen Öztürk</p>		<p align="center">Çizim 5. Desen şeması Çizim: Gülşen Öztürk</p>	
İnceleme Tarihi	2022		
Bulunduğu Yer	Ticarethane -Iğdır		
Dokuma Türü	Çözümlü		
Kullanım Alanı	Seccade		
Ölçüler (En-Boy, Saçak)	192 cm x 159 cm, 11 cm		
İp Türü (Atkı-Çözümlü)	Yün		
Dokuma Tekniği	Çözümlü dikine desenlendirme		
Renkler	Çözümlüde: beyaz, siyah, pembe, atkıda: siyah		
Motif ve Desen Özelliği	Çözümlü yüzlü dokuma üç parçadan (şak) meydana gelmektedir. Dokuma işlemi bittikten sonra şaklar yan yana getirilerek dikilip birleştirilmiştir. Dokumanın zemin yüzeyi dikine birbirine paralel ve tekrar eden beyaz, pembe, siyah zemin renklerinden oluşan ince ve kalın kuşaklara bölünmüştür. Bu kuşakların içi, dikey yönde eli belinde motifinin birbiri içine geçişi ile düzenlenmiştir. Zeminin genel yüzeyi bu kuşaklarla doldurulmuştur. Başlangıç kısmında saçak bulunmaktadır.		
Kaynak Kişi	Bahtiyar Deveci		

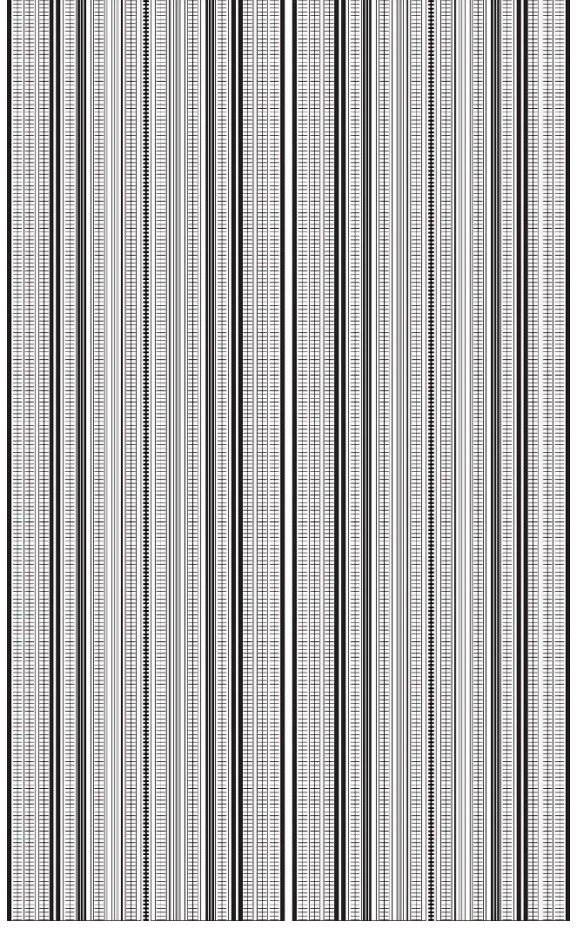
4.6. Örnek 6. Çözümlü Dokuma

ÖRNEK NO: 6		IĞDIR ÇÖZGÜ YÜZLÜ DOKUMA	
			
Fotoğraf 6. Çözümlü dokuma Fotoğraf: Gülşen Öztürk		Çizim 6. Desen şeması Çizim: Gülşen Öztürk	
İnceleme Tarihi	2022		
Bulunduğu Yer	Ticarethane -Iğdır		
Dokuma Türü	Çözümlü yüzlü		
Kullanım Alanı	Seccade		
Ölçüler (En-Boy, Saçak)	190 cm x 160 cm		
İp Türü (Atkı-Çözümlü)	Yün		
Dokuma Tekniği	Çözümlüden dikine desenlendirme		
Renkler	Çözümlüde: beyaz, siyah, pembe, atkıda: siyah		
Motif ve Desen Özelliği	Çözümlü yüzlü dokuma üç parçadan (şak) meydana gelmektedir. Dokuma işlemi bittikten sonra şaklar yan yana getirilerek dikilip birleştirilmiştir. Dokumanın zemin yüzeyi dikine birbirine paralel ve tekrar eden beyaz, pembe, siyah zemin renklerinden oluşan ince ve kalın kuşaklara bölünmüştür. Bu kuşakların içi, dikey yönde geometrik motifinin birbiri içine geçişi ile düzenlenmiştir. Zeminin genel yüzeyi bu kuşaklarla doldurulmuştur. Başlangıç kısmında saçak bulunmaktadır.		
Kaynak Kişi	Eshabil Güçlü		

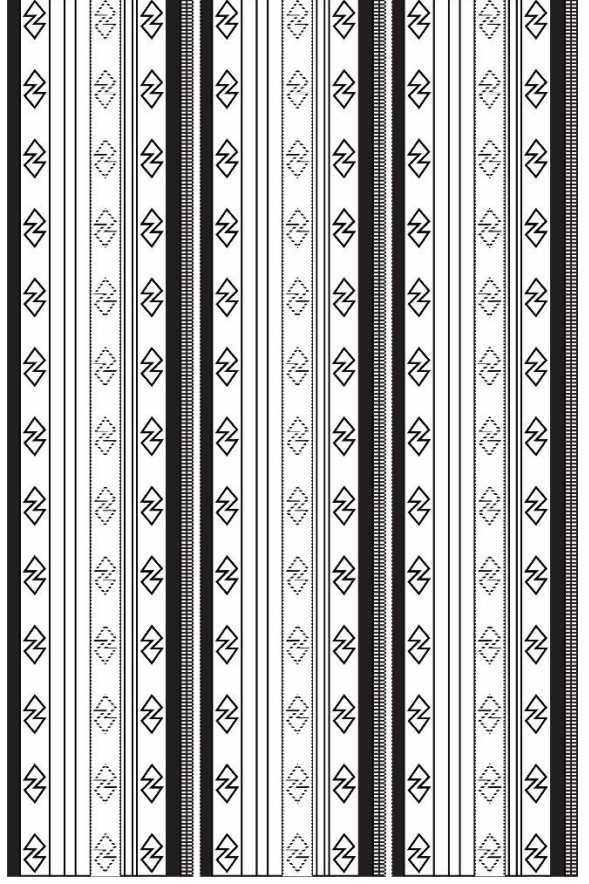
4.7. Örnek 7. Çözümlü Dokuma

ÖRNEK NO: 7		İĞDIR ÇÖZGÜ YÜZLÜ DOKUMA	
			
<p>Fotoğraf 7. Çözümlü dokuma Fotoğraf: Gülşen Öztürk</p>		<p>Çizim 7. Desen şeması Çizim: Gülşen Öztürk</p>	
İnceleme Tarihi	2022		
Bulunduğu Yer	Akyumak Köyü-İğdir		
Dokuma Türü	Çözümlü dokuma		
Kullanım Alanı	Yer yaygısı		
Ölçüler (En-Boy, Saçak)	194 cm x 162 cm		
İp Türü (Atkı-Çözgü)	Yün		
Dokuma Tekniği	Çözgüden dikine desenlendirme		
Renkler	Çözgüde: beyaz, siyah, sarı, kırmızı, lacivert atkıda: siyah		
Motif ve Desen Özelliği	Çözgü yüzlü dokuma üç parçadan (şak) meydana gelmektedir. Dokuma işlemi bittikten sonra şaklar yan yana getirilerek dikilip birleştirilmiştir. Dokumanın zemin yüzeyi dikine birbirine paralel ve tekrar eden beyaz, pembe, siyah zemin renklerinden oluşan ince ve kalın kuşaklara bölünmüştür. Bu kuşakların içi, dikey yönde su yolu motifinin birbiri tekrar etmesi ile düzenlenmiştir. Zeminin genel yüzeyi bu kuşaklarla doldurulmuştur. Başlangıç ve bitiş kısmında saçak bulunmamaktadır.		
Kaynak Kişi	Gülizar Kutuzman		

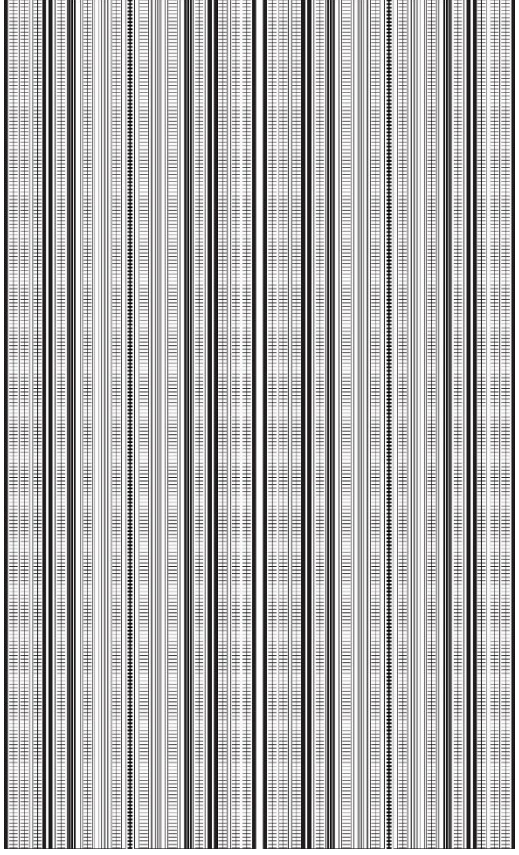
4.8. Örnek 8. Çözümlü Dokuma

ÖRNEK NO: 8		İĞDIR ÇÖZGÜ YÜZLÜ DOKUMA	
			
<p align="center">Fotoğraf 8. Çözümlü dokuma Fotoğraf: Gülşen Öztürk</p>		<p align="center">Çizim 8. Desen şeması Çizim: Gülşen Öztürk</p>	
İnceleme Tarihi	2022		
Bulunduğu Yer	Akyumak Köyü-İğdir		
Dokuma Türü	Çözümlü		
Kullanım Alanı	Seccade		
Ölçüler (En-Boy, Saçak)	189 cm x 162 cm		
İp Türü (Atkı-Çözümlü)	Yün		
Dokuma Tekniği	Çözümlü dikine desenlendirme		
Renkler	Çözümlüde: beyaz, siyah, pembe, atkıda: siyah		
Motif ve Desen Özelliği	Çözümlü dokuma üç parçadan (şak) meydana gelmektedir. Dokuma işlemi bittikten sonra şaklar yan yana getirilerek dikilip birleştirilmiştir. Dokumanın zemin yüzeyi dikine birbirine paralel ve tekrar eden beyaz, pembe, siyah zemin renklerinden oluşan ince ve kalın kuşaklara bölünmüştür. Zeminin genel yüzeyi bu kuşaklarla (çizgilerle) doldurulmuştur. Başlangıç kısmında saçak bulunmaktadır.		
Kaynak Kişi	Gülizar Kutuzman		

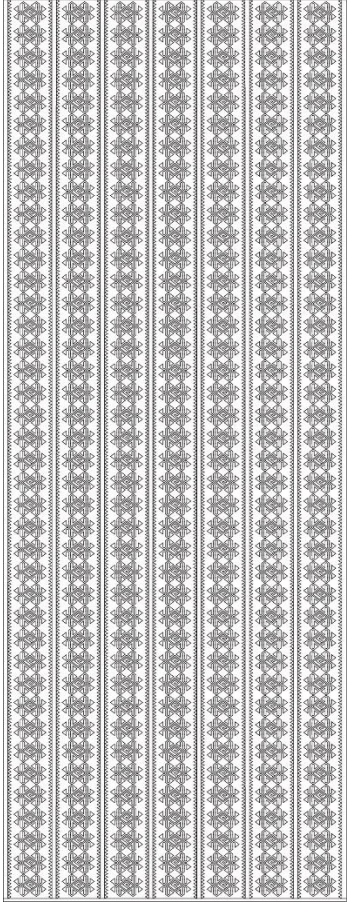
4.9. Örnek 9. Çözümlü Dokuma

ÖRNEK NO: 9		1214 İĞDIR ÇÖZGÜ YÜZLÜ DOKUMA	
			
Fotoğraf 9. Çözümlü dokuma Fotoğraf: Gülşen Öztürk		Çizim 9. Desen şeması Çizim: Gülşen Öztürk	
İnceleme Tarihi	2022		
Bulunduğu Yer	Bağlar Mahallesi-Iğdır		
Dokuma Türü	Çözümlü yüzlü		
Kullanım Alanı	Seccade		
Ölçüler (En-Boy, Saçak)	190 cm x 159 cm		
İp Türü (Atkı-Çözümlü)	Yün		
Dokuma Tekniği	Çözümlüden dikine desenlendirme		
Renkler	Çözümlüde: beyaz, siyah, pembe, atkıda: siyah		
Motif ve Desen Özelliği	Çözümlü yüzlü dokuma üç parçadan (şak) meydana gelmektedir. Dokuma işlemi bittikten sonra şaklar yan yana getirilerek dikilip birleştirilmiştir. Dokumanın zemin yüzeyi dikine birbirine paralel ve tekrar eden beyaz, pembe, siyah zemin renklerinden oluşan ince ve kalın kuşaklara bölünmüştür. Bu kuşakların içi, dikey yönde çengel motifinin birbiri tekrar etmesi ile düzenlenmiştir. Zeminin genel yüzeyi bu kuşaklarla doldurulmuştur. Başlangıç kısmında saçak bulunmaktadır.		
Kaynak Kişi	Dürdane Güneş		

4.10. Örnek 10. Çözümlü Dokuma

ÖRNEK NO: 10	İĞDIR ÇÖZGÜ YÜZLÜ DOKUMA
	
Fotoğraf 10. Çözümlü dokuma Fotoğraf: Gülşen Öztürk	Çizim 10. Desen şeması Çizim: Gülşen Öztürk
İnceleme Tarihi	2022
Bulunduğu Yer	Bekirhanlı Köyü-Iğdır
Dokuma Türü	Çözümlü yüzü
Kullanım Alanı	Seccade
Ölçüler (En-Boy, Saçak)	189 cm x 149 cm
İp Türü (Atkı-Çözümlü)	Yün
Dokuma Tekniği	Çözümlüden dikine desenlendirme
Renkler	Çözümlüde: beyaz, siyah, pembe, atkıda: siyah
Motif ve Desen Özelliği	Çözümlü yüzü dokuma üç parçadan (şak) meydana gelmektedir. Dokuma işlemi bittikten sonra şaklar yan yana getirilerek dikilip birleştirilmiştir. Dokumanın zemin yüzeyi dikine birbirine paralel ve tekrar eden beyaz, pembe, siyah zemin renklerinden oluşan ince ve kalın kuşaklara bölünmüştür. Bu kuşakların içi, dikey yönde küpe motifinin birbiri tekrar etmesi ile düzenlenmiştir. Zeminin genel yüzeyi bu kuşaklarla doldurulmuştur. Başlangıç kısmında saçak bulunmaktadır.
Kaynak Kişi	Hangül Bozova

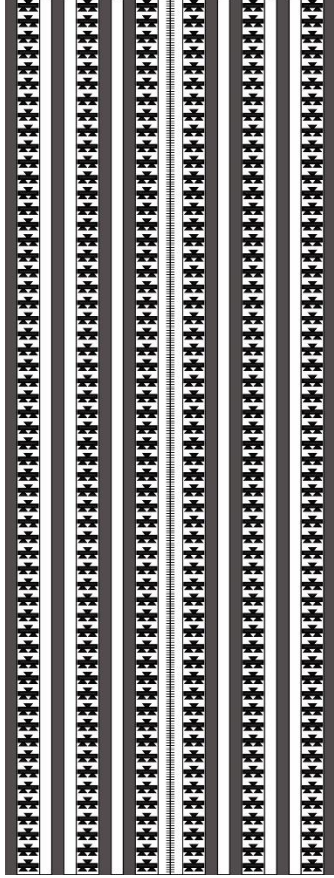
4.11. Örnek 11. Çözümlü Dokuma

ÖRNEK NO: 11		IĞDIR ÇÖZGÜ YÜZLÜ DOKUMA	
			
<p>Fotoğraf 11. Çözümlü dokuma Fotoğraf: Gülşen Öztürk</p>		<p>Çizim 11. Desen şeması Çizim: Gülşen Öztürk</p>	
İnceleme Tarihi	2022		
Bulunduğu Yer	Bağlar Mahallesi-Iğdır		
Dokuma Türü	Çözümlü yüzü		
Kullanım Alanı	Seccade		
Ölçüler (En-Boy, Saçak)	182 cm x 169 cm		
İp Türü (Atkı-Çözümlü)	Yün		
Dokuma Tekniği	Çözümlüden dikine desenlendirme		
Renkler	Çözümlüde: beyaz, siyah, pembe, atkıda: siyah		
Motif ve Desen Özelliği	Çözümlü yüzü dokuma dört parçadan (şak) meydana gelmektedir. Dokuma işlemi bittikten sonra şaklar yan yana getirilerek dikilip birleştirilmiştir. Dokumanın zemin yüzeyi dikine birbirine paralel ve tekrar eden beyaz, pembe, siyah zemin renklerinden oluşan ince ve kalın kuşaklara bölünmüştür. Bu kuşakların içi, dikey yönde geometrik motif ve içinde yer alan koç boynuzu motifini birbiri tekrar etmesi ile düzenlenmiştir. Zeminin genel yüzeyi bu kuşaklarla doldurulmuştur. Başlangıç kısmında saçak bulunmaktadır.		
Kaynak Kişi	Dürdane Güneş		

4.12. Örnek 12. Çözümlü Dokuma

ÖRNEK NO: 12		İĞDIR ÇÖZGÜ YÜZLÜ DOKUMA	
			
<p>Fotoğraf 12. Çözümlü dokuma Fotoğraf: Gülşen Öztürk</p>		<p>Çizim 12. Desen şeması Çizim: Gülşen Öztürk</p>	
İnceleme Tarihi	2022		
Bulunduğu Yer	Ticarethane-Iğdır		
Dokuma Türü	Çözümlü yüzlü		
Kullanım Alanı	Seccade		
Ölçüler (En-Boy, Saçak)	172 cm x 149 cm		
İp Türü (Atkı-Çözümlü)	Yün		
Dokuma Tekniği	Çözümlüden dikine desenlendirme		
Renkler	Çözümlüde: beyaz, siyah, pembe, atkıda: siyah		
Motif ve Desen Özelliği	Çözümlü yüzlü dokuma iki parçadan (şak) meydana gelmektedir. Dokuma işlemi bittikten sonra şaklar yan yana getirilerek dikilip birleştirilmiştir. Dokumanın zemin yüzeyi dikine birbirine paralel ve tekrar eden beyaz, pembe, siyah zemin renklerinden oluşan ince ve kalın kuşaklara bölünmüştür. Bu kuşakların içi, dikey yönde farklı renklerde çengel ve küpe motifinin birbirini tekrar etmesi ile düzenlenmiştir. Zeminin genel yüzeyi bu kuşaklarla doldurulmuştur. Başlangıç kısmında saçak bulunmaktadır.		
Kaynak Kişi	Eshabil Güçlü		

4.13. Örnek 13. Çözümlü Dokuma

ÖRNEK NO: 13	İĞDIR ÇÖZGÜ YÜZLÜ DOKUMA
	
Fotoğraf 13. Çözümlü dokuma Fotoğraf: Gülşen Öztürk	Çizim 13. Desen şeması Çizim: Gülşen Öztürk
İnceleme Tarihi	2022
Bulunduğu Yer	Bekirhanlı Köyü-İğdir
Dokuma Türü	Çözümlü yüzü
Kullanım Alanı	Seccade
Ölçüler (En-Boy, Saçak)	190 cm x 160 cm
İp Türü (Atkı-Çözümlü)	Yün
Dokuma Tekniği	Çözümlüden dikine desenlendirme
Renkler	Çözümlüde: beyaz, siyah, pembe, atkıda: siyah
Motif ve Desen Özelliği	Çözümlü yüzü dokuma iki parçadan (şak) meydana gelmektedir. Dokuma işlemi bittikten sonra şaklar yan yana getirilerek dikilip birleştirilmiştir. Dokumanın zemin yüzeyi dikine birbirine paralel ve tekrar eden beyaz, pembe, siyah zemin renklerinden oluşan ince ve kalın kuşaklara bölünmüştür. Bu kuşakların içi, dikey yönde küpe motifinin birbirini tekrar etmesi ile düzenlenmiştir. Zeminin genel yüzeyi bu kuşaklarla doldurulmuştur. Başlangıç kısmında saçak bulunmaktadır.
Kaynak Kişi	Hangül Bozova

5. SONUÇ

Anadolu Türk dokumaları yapıldıkları ilk andan itibaren, günümüze kadar sürekli değişim ve gelişim içinde olmuştur. Köklü bir tarihe sahip olan dokuma sanatının ilk olarak ne zaman, nasıl ve nerede ortaya çıktığı bilgileri net değildir. Ancak çeşitli toplumlar tarafından, çeşitli malzeme ve tekniklerle geliştirildiği ve üretildiği bilinmektedir.

“Geleneksel sanatlarımızda bir yeri olan dokuma ihtiyaçları karşılamak için ortaya çıkmış olsa da büyük bir miras birikimidir. Dokuma konar göçer kültürünün bir tarzı olmasından dolayı önem kazanmış” ve yaşam biçimlerine göre şekillenmiştir (Öztürk, 2023: 1533).

“Büyük Türk göçü güzergahı üzerinde Asya ortası ve Anadolu paralelinde kuzey yarım küreye düşen bucaksız platolar Türk kültürüne ait çok özel bir kültür mirasını, halı ve kilimi yazılı bir tarih gibi sürekli biçimde ürete gelir” (Kayıpmaz, Kayıpmaz ve Genç, 2023: 11).

“Geleneksel dokuma örneklerinin geçmişini anlamada, bugününü değerlendirmede ve geleceğini oluşturma konusunda var olan dokumaların araştırılarak günümüzde kullanım alanları olmasa bile belgelenmeleri önemlidir” (Polat, Genç ve Öztürk, 2023: 179).

Bu belgelemenin yapılması ve literatürde doğru anlamda ifade edilmesi gereken dokumaların olduğu yerlerden biri de Iğdır’dır.

“Geçmişten günümüze dokuma eylemi, ilerleme göstererek günümüzde, sanatsal anlatım biçimi olarak karşımıza çıkmaktadır. Dokuma eyleminin gelişimi, elyafları eğirme işlemiyle başlayıp, ip haline gelen elyafların tezgâh üzerine aktarılıp dokumanın oluşmasıyla devam etmektedir” (Öztürk, 2018: 14).

Anadolu Türk dokumalarının bir parçası olan Iğdır dokumaları; Iğdır’ın sınır hattında yer almasından İran ve yine bulunduğu bölgedeki diğer yerleşim yerlerine yakın olmasıyla, bu bölge kapsamındaki dokumalardan teknik, renk, malzeme ve desen özellikleri bakımından etkilendiği görülmektedir. Halı, kilim, mafraş gibi çeşitli dokumaların üretildiği, Iğdır ve çevresinde bulunan çözümlü dokumalar artık günümüzde yapılmamaktadır. Çalışmanın ana materyalini oluşturan 20 adet çözümlü dokuma tespit edilmiştir.

Çözümlü dokumaların geneli iki, üç ya da dört parçadan oluştuğu ve zeminlerinde sınırlı sayıda geometrik motiflerin olduğu belirlenmiştir. Bu motifler Anadolu’da özellikler Doğu Anadolu Bölgesi’nde yapılan dokumalardaki motifler ile benzerlik gösterebilir, motiflerin isimleri bilinmemektedir. Atkı ve çözümlü ipe olarak yün kullanılan çözümlü dokumalar yüklük örtüsü, yer yaygısı ve seccade olarak kullanılmak üzere dokunmuştur. Dokumaların genel yüzeyinde ince ve kalın kuşaklar hakimdir. Bu kuşakların içerisine bir ya da birkaç geometrik motifin birbirini dikye yönde tekrar etmesiyle desenlendirme yapılmıştır. Farklı renklerden oluşan kuşakların sınırları tarak motifleriyle belirlenmiştir. Bazı çözümlü dokumaların hem başlangıç hemde bitiş kısımlarında saçak bırakılırken bazılarının sadece tek tarafında saçak bırakıldığı görülmüştür. Çözümlü dokumalarda daha çok kırmızı, beyaz, siyah, lacivert, sarı ve kahverengi tonlar tercih edilmiştir.

Iğdır ve çevresinde çözümlü dokumaların geleneksel ve özgün değerlerini muhafaza ederek üretime devam edilebilmesi için, yünden elde edilen ipliklerin doğal boyarmaddelerle renklendirilmesi, dokuma tekniği kadar önem taşımaktadır. Dokumanın ana malzemelerinin temini kadar, doğal boyamacılığı yaygınlaştırmak için en önemli sorunlardan biri de boyarmadde kaynaklarını korumak ve değerlendirmektir. Ancak bununla birlikte üretim kalitesinin sağlanması durumunda, bir ürün piyasada talep görecektir ve bu durum, üretimin geleneksel yöntemlerle devam edebilmesini sağlayacaktır (Genç, 2014: 202).

Belediyeler, günümüzde geleneksel sanatları teşvik etmek amacıyla meslek edindirme kursları düzenliyor, ancak bilinirlik artsa da sanatların özünden uzaklaşıldığı görülüyor. Geçmişte estetik ve işlevselliği bir araya getiren yazı, ebru, tezhip gibi sanatlar, günümüzde genellikle sadece dekoratif unsurlar olarak değerlendiriliyor. Bu durum, sanatın zenginliğini ve kültürel derinliğini anlama noktasında bir eksiklik yaratabilir (Genç ve Tezcan, 2012: 152).

Çözümlü dokumalar birçok kaynaktan farklı tekniklerle anlatılmıştır. Bu çalışmada hem teknik çözümleme hem de doğru adlandırma yapılmaya çalışılmıştır.

KAYNAKÇA

- Aksoy, E. (2012). Beritan Aşireti Çözgü Yüzlü Cicimleri. *Batman University Journal Of Life Sciences*, 1 (1), 301-309.
- Çetin, Y. ve Polat, C. (2019). Geleneksel İğdir Dügümlü Dokumalarının Teknik, Renk, Motif ve Kompozisyon Özellikleri, *İğdir: İğdir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi*, 19, 233-266.
- Ergüder, A. A. (2009). *Kars Yöresi Düz Dokumaları*, [Yayımlanmamış Doktora Tezi], (Yayın no: 253934), Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi Anabilim Dalı.
- Genç, M. (2014). Başbakanlık Osmanlı Arşiv Belgelerinde Kökboya ve Cehri İle İlgili Kayıtlar. *Art-e Sanat Dergisi*, 7(13), 174-212, <https://doi.org/10.21602/sgsfsd.53832>.
- Genç, M. ve Tezcan, V. (2015). Gelenek ve Yenilik Kavramlarının Felsefi Tartışması Ekseninde Geleneksel Türk Sanatlarının Yeniden Düşünülmesi, *Kalemişi Dergisi*, 3(6), 135-156, DOI: 10.7816/kalemisi-03-06-08.
- Görgünay Kırzioğlu, N. (1994). Türk Halk Kültüründe Doğu Anadolu Dokumaları ve Giysileri, Ankara: Türk Halk Kültürü Araştırma ve Tanıtma Vakfı Yayınları.
- Onuk, T. ve Akpınarlı, F. (2003). *Şanlıurfa Karakeçili Kilimleri*, Atatürk Yüksek Kurumu, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları No: 295, Bilimsel Araştırma Dizisi No:1, s. 38-39-56-57.
- Kaplanoğlu, M. (2010). *Ardahan Yöresi Düz Dokumaları*, [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi], (Yayın no: 263859), Sosyal Bilimler Enstitüsü, Geleneksel Türk El Sanatları Anasanat Dalı.
- Kayıpmaz, F., Kayıpmaz, N. ve Genç, M. (2022). Anadolu Türk Halı Kilim Kültürü, Editör: Mustafa Genç, Ankara: Süleyman Demirel Üniversitesi Rektörlüğü ve Bilimsel Araştırmalar Koordinasyon Birimi, SDÜ Yayın No: 117, s. 11.
- Öztürk, G. (2018). *Hakkâri İli Mezer (Mezerk) Dokumaları ve Yeni Tasarımlar*, [Yayımlanmamış Sanatta Yeterlik Tezi], (Yayın no: 555055), Ankara: Gazi Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Geleneksel Türk Sanatları ASD.
- Öztürk, G. ve Özkan Tağı, S. (2018). Hakkâri Demirtaş (Yağmurlu Mezrası) Köyü Mezer (Mêzerk-Mêzer) Dokumaları, *Asos Journal The Journal Of Academic Social Science, Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (77), 460-473, DOI: 10.16992/ASOS.14091.
- Öztürk, G. ve Öztürk, İ. (2021). *Çözgü Yüzlü Dokumacılığı*, *Geleneksel Meslekler Ansiklopedisi*, T.C. Ticaret Bakanlığı, Esnaf, Sanatkârlar ve Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü.
- Öztürk, İ. (2023). *Sakarya-Kaynarca Kilimleri, Türk kilimleri, Kilim, Cicim, Zili, Palas*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayını: 642 Kaynak Eserler: 80, Cilt: 3, s. 1505-1534.
- Polat, C., Genç, M. ve Öztürk, İ. (2023). İğdir’da Tespit Edilen Mafraş Dokumalarının Teknik ve Tasarım Açısından İncelenmesi, *Pejoss Premium E-Journal Of Social Sciences*, 7(28), 162-179, DOI: <https://doi.org/10.37242/pejoss.4371>.
- Sökmen, S. ve Ölmez, F. N. (2016). Bitlis Yöresi Cicim Dokumaları, *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(2), 1-22.
- Taş, E. (2005). *Van El Sanatları*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi], (Yayın no: 146125), Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi Anabilim Dalı.